

**ЗРОСТАННЯ КУЛЬТУРНО-ТЕХНІЧНОГО РІВНЯ РОБІТНИКІВ УРСР
В ПОВОЄННЕ ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ В РАДЯНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1950-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 1960-х рр.**

В статті досліджена радянська історіографія другої половини 1950-х – першої половини 1960-х рр. по проблемі зростання культурно-технічного рівня робітників УРСР в повоєнне двадцятиріччя (1946-1965 рр.). Автор прийшов до висновку, що адміністративно-командний поворот до посиленого вивчення історії сучасності, який орієнтувався на молоде покоління істориків, вихованих в дусі неухильного виконання партійних директив, значно актуалізував проблематику комуністичного будівництва. В цілому, з огляду на той факт, що предметом конкретно-історичних робіт був ще не завершений процес, радянським історикам доводилося створювати свої праці «по гарячих слідах», що від них вимагали партійні функціонери, які курирували науку і прагнули отримати користь у вигляді обґрунтування панівної ідеології. Жертвою даних обставин ставала в першу чергу джерельна база робіт, представлена нормативно-правовим забезпеченням, статистичними і газетними матеріалами. Характеризуючи стан розробки досліджуваної проблеми в хрущовське десятиріччя, слід враховувати суперечливу суспільно-політичну обстановку, в якій змушені працювати історики.

Ключові слова: УРСР, робітничий клас, повоєнна відбудова, історіографія, культурно-технічний рівень

XX з'їзд КПРС відкрито закріпив за радянськими істориками статус «бійців ідеологічного фронту». У липні 1959 р. відбулась нарада в ЦК КПУ, яка поставила перед істориками УРСР завдання здійснити «поворот до проблем сучасності, які диктуються інтересами розгорнутого комуністичного будівництва». В 1961 р. прийнята постанова ЦК КПРС «Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах» та її аналог постанова ЦК КПУ «Про стан ідеологічної роботи на Україні та заходи з її поліпшення». Постанова

фактично зобов'язувала як науково-дослідні установи УРСР так і представників університетської науки поставити у пріоритет і зосередитись на дослідженні проблем сучасності, створенні ґрунтовних праць, які б «теоретично озброювали наші кадри» і допомагали практично вирішувати завдання комуністичного будівництва. В переліку актуальних тем, які повинні розроблятися істориками у тому числі і проблематика робітництва УРСР, представлена у підтемах повоєнної відбудови народного господарства, соціалістичного змагання та його найвищої стадії – руху за комуністичну працю, руху винахідників та раціоналізаторів, історії фабрик та заводів, промислового розвитку, допомоги робітництва працівникам сільського господарства, молодіжній і комсомольській тематиці, інтернаціональних зв'язках, участі робітників в управлінні виробництвом, зміни в складі та підвищення культурно-технічного рівня робітництва.

Новітня історіографічна ситуація характеризується критичним переосмисленням стану всієї радянської історіографії в цілому і робітничого класу УРСР зокрема. Однак в той же час констатуємо значне зниження інтересу до підведення історіографічних підсумків в межах певних періодів. Різні аспекти, опосередковано тожні з предметом нашого дослідження, містяться в дисертаціях В. Павленка [11], Ю. Ніколайця [10], історіографічних зрізах О. Додонова [5], О. Сургай [13], Я. Грицака [3].

Автор ставить за мету дослідити радянську історіографію другої половини 50-х – першої половини 60-х рр. по питанню зростання культурно-технічного рівня повоєнного робітництва УРСР.

В поняття «культурно-технічний рівень» радянські історики включали сукупність трудових навичок і виробничого досвіду, загальної і спеціальної освіти, соціального відношення робітників до засобів виробництва, їх культурний кругозір і світогляд, які знаходять своє вираження у виробничій та суспільно-політичній діяльності [14, с. 3]. О. Кудлай одним з перших комплексно розглянув перелік умов зростання культурно-технічного рівня робітництва. На переконання науковця, значну роль у зростанні культурного рівня робітників відіграла запроваджена в 1949-1950 рр., згідно з постановою уряду СРСР, загальна середня освіта у великих промислових містах та обласних центрах і загальне семирічне навчання в решті міст і сільській місцевості, що забезпечило поповнення промислових підприємств більш підготовленими кадрами [9, с. 252].

Подальше реформування системи середньої та вищої освіти проаналізовано в дисертаційному дослідженні В. Стадника. Історик наголошує на якійсь зміні умов і характеру праці робітників, широкому застосуванню комплексної механізації і автоматизації виробництва, впровадження нових машин і механізмів, передових технологій. Що в свою чергу, на думку В. Стадника значно підвищило вимоги до спеціальної і загальноосвітньої підготовки всіх робітників. Автор позитивно оцінює реорганізацію середнього та професійно-технічного навчання робітників 1958 р. аргументуючи це тезою, за якою з 181,5 тис. випускників 1960 р. УРСР тільки на роботу в промислові підприємства і будівництво пішло 49,9 тис. чол. [12, с. 10].

У дисертації В. Стадника досліджуються різні форми і методи підвищення технічних знань і виробничої кваліфікації робітників. На конкретних прикладах показано, як на основі високих технічних знань робітники домагаються успіхів на виробництві та активізують свою творчу діяльність

щодо подальшого розвитку технічного прогресу. Велику увагу дослідник приділив тому факту, що багато українських робітників не обмежуються отриманням загальної середньої освіти і продовжують навчання без відриву від виробництва у вищих або середніх навчальних закладах. Так, підвищення загальноосвітнього рівня робітників в системі вечірнього і заочного навчання без відриву від виробництва за 1953-1960 рр. в УРСР систематично розширювалося. Якщо в 1952-1953 навчальному році в школах робітничої молоді республіки навчалось 203,7 тис. робітників і службовців, то в 1960-1961 навчальному році – 369,7 тис. чоловік. Число шкіл для дорослих за цей час збільшилося з 11 до 103 [12, с. 11]. У 1961-1962 навчальному році в УРСР понад 56% всіх студентів вузів навчалися в системі вечірньої і заочної освіти [16, с. 10].

ЦК ВКП(б) і уряд СРСР 30 вересня 1946 р. прийняли спеціальну постанову «Про заходи по поліпшенню підготовки трудових резервів і збільшенню кількості робітників, які готуються в ремісничих, залізничних училищах і школах фабрично-заводського навчання» (ФЗН). ЦК відзначив недоліки, накреслив завдання щодо навчання і виховання молодих кваліфікованих кадрів і зобов'язав Міністерство трудових резервів вжити заходів до поліпшення роботи шкіл і училищ. У постанові надавалось великого значення підготовці кваліфікованих робітників для всіх галузей господарства, особливо для важкої індустрії. Разом з цим ЦК ВКП(б) і Рада Міністрів СРСР зобов'язали Ради Міністрів союзних і автономних республік створити ремісничим, залізничним училищам і школам ФЗН належні умови для роботи і надавати їм всебічну допомогу в навчально-виробничій роботі [4, с. 104].

Відповідно до цієї постанови ЦК КП(б)У 28 січня 1947 р. прийняв спеціальну Постанову «Про черговий прийом молоді в школи фабрично-завод-

ського навчання і ремісничі училища», в якій подано конкретні вказівки щодо поліпшення навчальної і виховної роботи серед учнів. Радянські історики високо оцінюють діяльність шкіл ФЗН та ремісничих, залізничних, гірничопромислових училищ, вважаючи їх основною формою підготовки кваліфікованих кадрів. В 1952 р. в них навчалось 100 тис. учнів [9, с. 254]. У той же час О. Кудлай відзначив багато випадків незадовільної організації роботи з молодими робітниками. Науковець відзначив, що окремі керівники підприємств мало турбувались про їх правильне трудове використання і поліпшення культурно-побутових умов. Значну кількість молодих робітників на шахтах, заводах і будовах використовували не за фахом, а на різних роботах по нижчих розрядах проти встановлених під час випуску з училищ і шкіл. Так, на підприємствах Луганської області не за фахом працювало 3413 молодих робітників, на підприємствах і будовах Дніпропетровської області працювали не за фахом 2108 молодих робітників, у тому числі в металургійній промисловості 1255 чол. На багатьох підприємствах для них не створені відповідні побутово-культурні умови, гуртожитки погано обладнані, перевантажені. О. Кудлай констатує, що подібні факти незадовільної організації культурно-побутових умов негативно позначились на якості їх праці і спричиняли значну плинність кадрів, невиконання норм виробітку і прогули. Так, з Донецької області восени 1947 р. вибуло 2500 молодих робітників, які закінчили школи ФЗН і ремісничі училища [9, с. 256].

Питання про стан трудового використання і поліпшення житлово-побутових умов молодих робітників обговорювалось на III пленумі Української республіканської ради професійних спілок (УРРПС) 24–25 січня 1950 р. Пленум розробив ряд практичних заходів для поліпшення роботи з молодими робітниками на виробництві. Одно-

часно створені кращі культурно-побутові умови. Це сприяло тому, що плинність учнів в учбових закладах системи трудових резервів знизилась з 4,9% у 1948-1949 рр. до 1,8% у 1951-1952 рр. Проте плинність молодих робітників на окремих промислових підприємствах залишалась великою [9, с. 257].

Окрім розглянутих способів підвищення культурно-технічного рівня робітників, радянські науковці проаналізували й ряд інших. Вони позитивно оцінили організацію лекцій, технічних конференцій, спеціальних вечорів техніки. Протягом 1949–1953 рр. лише Республіканським товариством для поширення політичних і наукових знань прочитано на промислових підприємствах республіки на політичні, наукові і науково-технічні теми 285752 лекції. У поширенні виробничо-технічної пропаганди серед робітників важливу роль відігравали, як стверджують радянські дослідники, Українське наукове інженерно-технічне товариство (УНІТТ) і його обласні відділення. Крім популяризації передового досвіду новаторів, узагальнення досвіду винахідників і раціоналізаторів, члени УНІТТ виступали на підприємствах з лекціями, доповідями на науково-технічні теми. УНІТТ допомагало підприємствам консультаціями з виробничих питань, провело на заводах України в 1952 р. 2487 науково-технічних конференцій, сесій, творчих дискусій з виробничо-технічних питань, в яких взяло участь 100188 членів товариства – інженерів, робітників і науковців [9, с. 260].

На аналізі системи виробничо-технічного навчання робітників безпосередньо на виробництві зосередив увагу М. Сущенко. Дослідник розкрив зміст виробничо-технічного навчання в його різних формах на прикладах окремих галузей промисловості і промислових підприємств республіки, зазначив недоліки даної системи, вніс пропозицію посилити методичну допомогу з боку республіканського управління по професійно-технічній освіті, підвищити

роль республіканської ради профспілок в цій роботі. На думку вченого, система підготовки нових кадрів робітничого класу безпосередньо на виробництві є головною і вирішальною, завдяки їй готується 75% нових кадрів українських робітників [14, с. 12].

Дослідник Ю. Нікольський розглянув якісні зміни в складі робочих-металургів, їх боротьбу за технічний прогрес і її взаємозв'язок з ростом культурно-технічного рівня робітничого класу. Вчений підкреслив, що підвищенню загальноосвітнього рівня робітників металургійних заводів України сприяють поповнення заводських колективів за рахунок випускників середньої школи. У той же час подальше виробниче навчання випускників шкіл організовується шляхом індивідуального прикріплення до висококваліфікованих робітників і бригад, а теоретичне навчання проводиться досвідченими інженерно-технічними працівниками [1, с. 195].

Дослідивши культурно-технічний рівень робітників вугільної промисловості Донбасу В. Романцов прийшов до висновку, що школи і училища професійно-технічної освіти не мали змоги повністю задовільнити вугільну промисловість робітничими кадрами. Тому поряд з ними велику роботу в підготовці, а також підвищенні кваліфікації робітничих кадрів проводили учбові пункти і комбінати, які працювали безпосередньо при шахтах і трестах. Основною формою навчання в учбово-курсовій мережі, як підсумував В. Романцов, стало індивідуально-бригадне навчання. В 1959-1961 рр. індивідуально-бригадним методом підготовлено 76% нових робітників [6, с. 127].

Більшість робіт по тематиці аналізу культурно-технічного рівня робітничого класу і шляхів його підвищення створювалося в так званий «період розгорнутого будівництва комунізму», внаслідок чого найважливішим завданням даного етапу проголошувався підйом культурно-технічного рівня всіх

робітників до рівня інтелігенції з тим, щоб усунути відмінність між розумовою і фізичною працею [15, с. 150].

Дослідник С. Гершберг встановив, що до початку 1963 р. 42% робітників мали середню, неповну середню, вищу і незакінчену вищу освіту. Робочий клас все більш поповнювався за рахунок міського населення, молоді із сімей робітників і службовців, що приходила на виробництво після закінчення середньої школи. Одним з найбільших джерел кваліфікованих кадрів робітників стали школи і училища системи трудових резервів, перетворені в училища і школи професійно-технічного навчання, які випустили за 10 років 3,9 млн. робітників [2, с. 28].

Історик О. Кудлай виділив як одне зі свідчень підвищення культурно-технічного рівня українського робітництва його участь у складанні колективних договорів і в боротьбі за виконання цих договорів на виробництві, а також при перевірці застосування передових методів праці, матеріально-побутових умов працюючих. Так, дослідник наводить дані, згідно з яких в 1951 р. на підприємствах і будовах УРСР відбулося понад 8 тис. загальних зборів і конференцій по складанню колективних договорів, в яких взяло участь 85% робітництва. На цих зборах було озвучено 13018 пропозицій, спрямованих на поліпшення виробничої діяльності підприємств. В 1953 р. тільки на підприємствах республіканського підпорядкування проведено понад 26 тис. зборів і конференцій, на яких робітники внесли понад 82 тис. різних пропозицій, щодо удосконалення технології виробництва, підвищення продуктивності праці [8, с. 68].

Піднесення культурно-технічного рівня робітників західних областей УРСР змальовано в статті І. Кошарного [7], досліджуючи зростання культурного рівня гірників Донбасу, Р. Худяк пов'язав його з впровадженням механізації і автоматизації, освоєнням робітниками нової техніки та нових

форм організації праці, розвитком раціоналізаторства і винахідництва. У той же час науковець наголосив на ряді недоліків досліджуваного процесу. Так, успішна підготовка нових кадрів безпосередньо на виробництві певною мірою гальмувалася відсутністю єдиного навчально-методичного керівництва, планування заходів по підвищенню кваліфікації робітників не завжди відповідало безпосереднім потребам виробництва, слабо враховувались потреби підприємств у конкретних спеціальностях, мало уваги приділялось підвищенню кваліфікації молодих робітників-випускників шкіл і училищ трудових резервів. Крім того, як відмітив Р. Худяк, якість підготовки кваліфікованих робітників знижувалась через недостатність навчально-матеріальної бази багатьох навчальних пунктів та не доукомплектування їх відповідними викладацькими кадрами, використання застарілих програм і підручників, плінність кадрів самих робітників [17, с. 88].

14 липня 1951 р. Президія Верховної Ради СРСР прийняла постанову «Про заміну судової відповідальності робітників і службовців за прогул, крім випадків неодноразового і тривалого прогулу заходами дисциплінарного і громадського впливу», а Рада Міністрів СРСР прийняла постанову «Про товариські суди на підприємствах і в установах» [9, с. 267]. Радянські вчені дійшли висновку, що ця постанова уряду мала велике виховне значення і призвела до зменшення кількості прогулів на промислових підприємствах. У той же час участь робітників в обговоренні питань, які виносились на засідання товариських судів слугувала показником зростання їх громадсько-політичної свідомості і культурного рівня.

Таким чином, на початку післясталінського десятиріччя в процесі наукової розробки досліджуваної теми відбулися глибокі, але неоднозначні зміни. XX з'їзд КПРС породив глибокі і, що найважливіше, незворотні процеси

в радянському суспільстві, спричинив за собою лібералізацію і демократизацію всіх сторін суспільного життя, в тому числі і історичної науки. Адміністративно-командний поворот до посиленого вивчення історії сучасності, який орієнтувався на молоде покоління істориків, вихованих в дусі неухильного виконання партійних директив, значно актуалізував проблематику комуністичного будівництва. В цілому, з огляду на той факт, що предметом конкретно-історичних робіт був ще не завершений процес, радянським історикам доводилося створювати свої праці «по гарячих слідах», що від них вимагали партійні функціонери, які курирували науку і прагнули отримати користь у вигляді обґрунтування панівної ідеології. Жертвою даних обставин ставала в першу чергу джерельна база робіт, представлена нормативно-правовим забезпеченням, статистичними і газетними матеріалами. Характеризуючи стан розробки досліджуваної проблеми в хрущовське десятиріччя, слід враховувати суперечливу суспільно-політичну обстановку, в якій змушені працювати історики.

Література

1. Астапович З. А. Развитие рабочего класса в национальных республиках СССР / З. А. Астапович, К. В. Гусев. – М.: Изд-во ВПШ и АОН при ЦК КПСС, 1962. – 311 с. / Astopovich Z. A. Razvitie rabocheho klassa v natsionalnykh respublikakh SSSR / Z. A. Astopovich, K. V. Gusev. – M.: Izd-vo VPSH i AON pri TsK KPSS, 1962. – 311 s.; **2. Гершберг С. Р.** Трудовой подъем рабочего класса СССР в великое десятилетие (1953-1963) / С. Р. Гершберг // Вопросы истории. – 1964. – № 6. – С. 27-42 / Gershberg S. R. Trudovoy podem rabocheho klassa SSSR v velikoe desyatiletie (1953-1963) / S. R. Gershberg // Voprosy istorii. – 1964. – № 6. – С. 27-42; **3. Грицак Я.** Українська історіографія. 1991-2001: Десятиліття змін / Ярослав Грицак // Україна модерна. – К.; Львів, 2005. – Ч. 9. – С. 43-68 / Gryczak Ya. Ukrayins`ka istoriografija. 1991-2001: Desyatylittya zmin / Yaroslav Gryczak // Ukrayina moderna. – K.; L`viv, 2005. – Ch. 9. – S. 43-68; **4. Директи-**

вы КПСС и Советского правительства по хозяйственным вопросам. Т. 4. 1953-1957 годы / Сост.: В. Н. Малин, А. В. Коробов. – М.: Госполитиздат, 1958. – 864 с. / *Direktivu KPSS i Sovetskogo pravitelstva po khozuyaystvennym voprosam. T. 4. 1953-1957 gody / Sost.: V. N. Malin, A. V. Korobov. – M.: Gospolitizdat, 1958. – 864 s.*; **5. Додонов О. Ф.** Нове бачення періодизації історії радянського робітничого класу і його історіографії / О. Ф. Додонов // *Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряниці. – Вип. 8. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – С. 67-74 / Dodonov O. F. Nove bachennya periody`zaciyi istoriyi radyans`kogo robitny`chogo klasu i jogo istoriografiji / O. F. Dodonov // Kul`turologichny`j visny`k: Naukovo-teorety`chny`j shhorichny`k Ny`zhn`oyi Naddnipyanshhy`ny`. – Vy`p. 8. – Zaporizhzhya: Prosvita, 2002. – S. 67-74*; **6. З історії** соціалістичного і комуністичного будівництва на Україні (1934-1961) / [О. К. Касименко (відп. ред.), І. О. Гуржій, П. П. Гудзенко та ін.]. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 188 с. / *Z istoriyi socialisty`chnogo i komunisty`chnogo budivny`cztva na Ukrayini (1934-1961) / [O. K. Kasy`menko (vidp. red.), I. O. Gurzhij, P. P. Gudzenko ta in.]. – K.: Vy`d-vo AN URSSR, 1963. – 188 s.*; **7. Кошарний І. Я.** Піднесення культурно-технічного рівня робітників західних областей Української РСР / І. Я. Кошарний // *Укр. іст. журн. – 1964. – № 4. – С. 39-49 / Kosharny`j I. Ya. Pidnesennya kul`turno-texnichnogo rivnya robitny`kiv zahidny`x oblastej Ukrayins`koyi RSR / I. Ya. Kosharny`j // Ukr. ist. zhurn. – 1964. – № 4. – С. 39-49*; **8. Кудлай О. С.** Зростання культурно-технічного рівня робітничого класу України в післявоєнний період (1945-1953 pp.) / О. С. Кудлай // *Укр. іст. журн. – 1964. – № 4. – С. 63-68 / Kudlaj O. S. Zrostannya kul`turno-texnichnogo rivnya robitny`chogo klasu Ukrayiny` v pislyavoyenny`j period (1945-1953 rr.) / O. S. Kudlaj // Ukr. ist. zhurn. – 1964. – № 4. – С. 63-68*; **9. Кудлай О. С.** Робітничий клас Української РСР у боротьбі за відбудову і розвиток промисловості в післявоєнний період / О. С. Кудлай. – К.: Наукова думка, 1965. – 295 с. / *Kudlaj O. S. Robitny`chy`j klas Ukrainy`koyi RSR u borot`bi za vidbudovu i rozvy`tok promy`slovosti v pislyavoyenny`j period / O. S. Kudlaj. – K.: Naukova dumka, 1965. – 295 s.*; **10. Ніколаєць Ю. О.** Суспіль-

но-політичні процеси в УРСР другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років: українська історіографія : дис. ... доктора іст. наук : 07.00.06 / Ніколаєць Юрій Олександрович. – К., 2008. – 481 с. / *Nikolayecz` Yu. O. Suspil`no-polity`chni procesy` v URSSR drugoyi polovy`ny` 1940-x – pershoji polovy`ny` 1960-x rokiv: ukrayins`ka istoriografiya : dy`s. ... doktora ist. nauk : 07.00.06 / Nikolayecz` Yuriy Oleksijovy`ch. – K., 2008. – 481 s.*; **11. Павленко В. М.** Формирование культурно-технического уровня рабочего класса (из практики работы Компартии Украины в 60-е – 80-е гг.): историография : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.01 «История общественных движений и политических партий» / В. М. Павленко. – К., 1991. – 24 с. / *Pavlenko V. M. Formirovanie kulturno-tekhnicheskogo urovnya rabocheho klasa (iz praktiki raboty Kompartii Ukrainy v 60-e – 80-e gg.): istoriografiya : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ist. nauk : spets. 07.00.01 «Istoriya obshchestvennykh dvizheniy i politicheskikh partiy» / V. M. Pavlenko. – K., 1991. – 24 s.*; **12. Стадник В. Ф.** Повышение материального благосостояния и культурного уровня рабочего класса Украины (1953–1960 гг.) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 «История СССР» / В. Ф. Стадник. – М., 1962. – 16 с. / *Stadnik V. F. Povyshenie materialnogo blagosostoyaniya i kulturnogo urovnya rabocheho klasa Ukrainy (1953–1960 gg.) : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 «Istoriya SSSR» / V. F. Stadnik. – M., 1962. – 16 s.*; **13. Сургай О.** Підготовка кваліфікованих робітничих кадрів у закладах професійно-технічної освіти України у 20-50-і роки ХХ століття (історіографія проблеми) / О. Сургай // *Вісн. Історія / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2006. – Вип. 85 – 86. – С. 49-52 / Surgaj O. Pidgotovka kvalifikovany`x robitny`chy`x kadriv u zakladax profesijno-texnichnoyi osvity` Ukrainy` u 20-50-i roky` XX stolittya (istoriografiya problemy`) / O. Surgaj // Visn. Istoriya / Ky`yiv. nacz. unt im. T. Shevchenka. – 2006. – Vy`p. 85-86. – С. 49-52*; **14. Сущенко Н. В.** Рост культурно-технического уровня рабочего класса Украины в 1956 – 1961 годах : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 «История СССР» / Н. В. Сущенко. – М., 1963. – 17 с. / *Sushchen-*

ko N. V. Rost kulturno-tekhnicheskogo urovnya rabocheho klassa Ukrainy v 1956-1961 godakh : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 «Istoriya SSSR» / N. V. Sushchenko. – M., 1963. – 17 s.;

15. Формирование и развитие советского рабочего класса (1917-1961 гг.) : сб. ст. / Ред. кол.: Р. П. Дадыкин (отв. ред.) и др. – М.: Наука, 1964. – 402 с. / Formirovanie i razvitie sovetskogo rabocheho klassa (1917-1961 gg.) : sb. st. / Red. kol.: R. P. Dadykin (otv. red.) i dr. – M.: Nauka, 1964. – 402 s.;

16. Хмелевская В. С. Подъём культурно-технического уровня рабочего класса : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 «История СССР» / В. С. Хмелевская. – X., 1965. – 26 с. / Khmelevskaya V. S. Podem kulturno-tekhnicheskogo urovnya rabocheho klassa : avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ist. nauk : spets. 07.00.02 «Istoriya SSSR» / V. S. Khmelevskaya. – Kh., 1965. – 26 s.;

17. Худяк Р. А. Зростання кваліфікації та культурного рівня гірників Донбасу (1951-1955 рр.) / Р. А. Худяк // Укр. іст. журн. – 1964. – № 3. – С. 86-90 / Hudyak R. A. Zrostantnya kvalifikaciyi ta kul'turnogo rivnya girny'kiv Donbasu (1951-1955 rr.) / R. A. Hudyak // Ukr. ist. zhurn. – 1964. – № 3. – S. 86-90.

Нефёдов Д. В. Рост культурно-технического уровня рабочих УССР в послевоенное двадцатилетие в советской историографии второй половины 1950-х – первой половины 1960-х гг.

В статье исследована советская историография второй половины 1950-х – первой половины 1960-х гг. по проблеме роста культурно-технического уровня рабочих УССР в послевоенное двадцатилетие (1946–1965 гг.). Автор пришел к выводу, что административно-командный поворот к усиленному изучению истории современности, который ориентировался на молодое поколение историков, воспитанных в духе неуклонного выполнения партийных директив, значительно актуализировал проблематику коммунистического строительства. В целом, учитывая тот факт, что предметом конкретно-исторических работ был еще не завершённый процесс, советским историкам приходилось создавать свои работы «по горячим следам», чего от них требовали партийные функционеры, курировавшие науку и стремив-

шиеся получить пользу в виде обоснования господствующей идеологии. Жертвой данных обстоятельств становилась в первую очередь источниковедческая база работ, представленная нормативно-правовым обеспечением, статистическими и газетными материалами. Характеризуя состояние работки исследуемой проблемы в хрущевское десятилетие, следует учитывать противоречивую общественно-политическую обстановку, в которой вынуждены работать историки.

Ключевые слова: УССР, рабочий класс, послевоенное восстановление, историография, культурно-технический уровень

Nefyodov D. Growth of Ukrainian SSR workers' cultural and technical level during postwar twenty years in soviet historiography of the second half of 1950s – the first half of 1960s

The paper studies the Soviet historiography of the second half of 1950s – the first half of 1960s on the problem of the growth of the Ukrainian SSR workers' cultural and technical level during the postwar twenty years (1946-1965). The author concludes that the centrally-controlled turn to an increased study of the modern history, which was focused on the younger generation of historians who were brought up in the spirit of the steady performance of the party directives, significantly updated the problems of communist construction. In general, taking into consideration the fact that the subject of concrete historical works was an incomplete process, Soviet historians had to create their own works without delay, demanded by party organizers supervising the science and seeking benefit in the form of the dominant ideology rationale. The source base of papers, presented by legislative environment, statistics and newspaper materials, became the first victim of these circumstances. Characterizing the state of development of the researched problem during the Khrushchev decade, one should consider the controversial socio-political environment in which historians had to work.

Keywords: Ukrainian SSR, working class, postwar reconstruction, historiography, cultural and technical level.

*Стаття надійшла до редколегії
03.03.2017 р.*